

САДРЖАЈ

Страна

Увод	7
----------------	---

Прва глава – ДИНАМИКА НАЕЛЕКТРИСАНИХ ЧЕСТИЦА У ВАКУУМУ

1.1. Примена кретања наелектрисаних честица	9
1.2. Кретање наелектрисане честице Q у правцу линија сила електричног поља K	9
1.3. Кретање наелектрисане честице у равни	13
1.4. Кретање наелектрисане честице у равни електричног поља са почетном брзином под косим углом према пољу	14
1.5. Кретање наелектрисане честице великом брзином	16
1.6. Дејство статичког магнетног поља на наелектрисану честицу у покрету	18
1.7. Кретање електрона под заједничким дејством електричног и магнетног поља	19

Друга глава – ТЕОРИЈСКИ ОСНОВИ ПРОВОЂЕЊА ЕЛЕКТРИЦИТЕТА КРОЗ ЧВРСТА ТЕЛА

2.1. Модели атома	20
2.1.1. Основи таласне механике	21
2.1.2. Боров модел атома	21
2.2. Квантна стања и нивои енергије	23
2.3. Неки закључци Борове теорије	27
2.3.1. Квантни бројеви	27
2.3.2. Објашњење емисионог и апсорпционог спектра	28
2.4. Својства електрона	29
2.5. Основне поставке провођења електрицитета у чврстом телу	31
2.6. Теорија енергетских опсега	32
2.6.1. Примена енергетских нивоа	32
2.6.2. Проводници, полупроводници и изолатори	34
2.7. Распоред електрона између дозвољених енергетских стања чврстог тела	36

Трећа глава – ПРОВОЂЕЊЕ ЕЛЕКТРИЦИТЕТА КРОЗ ЧВРСТЕ ПОЛУПРОВОДНИКЕ

3.1. Провођење електрицитета кроз метале	38
3.2. Одређивање просечне брзине слободних електрона	42
3.3. Аналогија између провођења топлоте и електрицитета	43

Четврта глава – ПРОВОЂЕЊЕ ЕЛЕКТРИЦИТЕТА КРОЗ ЧВРСТЕ ПОЛУПРОВОДНИКЕ

4.1.	Кристалне структуре и хемијске везе атома полупроводника	44
4.2.	Провођење електрицитета кроз чисте полупроводнике	45
4.2.1.	Увођење појма шупљине	45
4.2.2.	Одређивање густине струје и специфичне проводности чистог полупроводника	47
4.2.3.	Концентрација слободних носилаца електрицитета	47
4.2.4.	Одређивање специфичне проводности чистог германијума	48
4.2.5.	Основне електричне особине чистог полупроводника	49
4.3.	Полупроводници са примесама	49
4.3.1.	Полупроводник <i>N</i> врсте	49
4.3.2.	Полупроводник <i>P</i> врсте	51
4.3.3.	Споредни носиоци наелектрисања	52
4.4.	Концентрација наелектрисања у полупроводнику	52
4.5.	Дифузно кретање наелектрисања	54

Пета глава – ЕМИСИЈА ЕЛЕКТРОНА СА ПОВРШИНЕ МАТЕРИЈАЛА

5.1.	Радна функција	55
5.2.	Термојонска емисија	56
5.3.	Фотоелектрична емисија	57
5.4.	Секундарна емисија електрона	59
5.5.	Аутоелектронска емисија електрона	60

Шеста глава – ПРОВОЂЕЊЕ ЕЛЕКТРИЦИТЕТА КРОЗ ГАСОВЕ

6.1.	Јонизација гасова	60
6.2.	Метастабилни нивои	61
6.3.	Средња слободна путања честица	62
6.4.	Протицање електричне струје кроз гас	63
6.5.	Неке особености провођења електричне струје кроз гас	65

Седма глава – ПОТЕНЦИЈАЛНА РАЗЛИКА ДОДИРА

7.1.	Енергетски опсези при додиру	66
7.2.	Потенцијална разлика при додиру	68

Осма глава – ХОЛОВ ЕФЕКТ

8.1.	Једначина напона Холовог ефекта	70
8.2.	Одређивање покретљивости наелектрисаних честица	73
8.3.	Задачи	74

Девета глава – ПОЛУПРОВОДНИЧКЕ ДИОДЕ

9.1.	Образовање <i>PN</i> споја	75
9.1.1.	Поступак извлачења	76
9.1.2.	Поступак дифузије	76
9.1.3.	Поступак легирања	76
9.2.	Електрично понашање <i>PN</i>	76
9.3.	Неполарисани <i>PN</i>	78
9.3.1.	Просторни распоред електричног поља у запречном слоју	78
9.3.2.	Израчунавање напона запречног слоја	79
9.3.3.	Енергетски дијаграм неполарисаног <i>PN</i> споја	80
9.4.	Позитивно поларисан, у пропусном смеру, <i>PN</i> спој	81
9.5.	Инверзно поларисан, у непропусном смеру, <i>PN</i> спој	83
9.6.	Параметри полупроводничке слојне диоде	85
9.6.1.	Отпорност и проводност	85

	Страна	
9.6.2.	Капацитивност запречног слоја	86
9.6.3.	Дифузна капацитивност C_D	86
9.6.4.	Прикључивање полупроводника на металне проводнике	87
9.6.5.	Еквивалентна електрична шема диоде са површинским спојем	87
9.7.	Особености полупроводничких диода	88
9.8.	Посебне врсте полупроводничких елемената	88
9.8.1.	Термистори	88
9.8.2.	Варистори	89
9.8.3.	Тунелска диода	89
9.8.4.	Фотодиоде	90
9.8.5.	Лед диоде и хелије од течног кристала	90
9.9.	Задаци	91

Десета глава – РАДНА ПРАВА ДИОДЕ

10.1.	Карактеристике диоде	91
10.2.	Радна права диоде	92
10.3.	Снага максимално дозвољене дисипације диоде	94
10.4.	Ценерове или пробојне диоде	94

Једанаеста глава – ПРИМЕНА ДИОДЕ

11.1.	Усмеравање наизменичне струје	96
11.2.	Једнофазно полуталасно усмеравање	97
11.3.	Двофазно полуталасно усмеравање	99
11.4.	Једнофазно пуноталасно усмеравање	101
11.5.	Фактор таласности	102
11.6.	Електрични филтри	103
11.6.1.	Капацитивни филтер	103
11.6.2.	LC филтер	105
11.7.	Диода као ограничавач нивоа напона	106
11.8.	Умножач напона једносмерне струје	108
11.9.	Вишефазно усмеравање наизменичних струја	109
11.9.1.	Вишефазно полуталасно усмеравање	109
11.9.2.	Вишефазно пуноталасно усмеравање	111
11.10.	Задаци	112

Дванаеста глава – ТРАНЗИСТОРИ

12.1.	Основни појмови	112
12.2.	Рад транзистора	113
12.2.1.	Врсте и састав транзистора	113
12.2.2.	Рад транзистора	114
12.2.3.	Појачавачко својство транзистора	117
12.2.4.	NPN транзистори	117
12.3.	Електричне везе транзистора	117
12.3.1.	Статичке карактеристике транзистора код везе са заједничком базом	118
12.3.2.	Статичке карактеристике транзистора код везе са заједничким емитором	120
12.4.	Транзистор као струјни појачавач	123
12.5.	Одређивања положаја радне тачке мировања транзистора	125
12.5.1.	Коефицијент стабилности транзистора	125
12.5.2.	Поларизација са сталном струјом	126
12.5.3.	Поларизација транзистора помоћу делитеља напона	128
12.5.4.	Поларизација емитора	130
12.6.	Пример одређивања положаја радне тачке мировања	131
12.7.	Еквивалентна кола транзистора	132
12.7.1.	Опште једначине транзистора као четворокрајника	132
12.7.2.	Еквивалентно коло транзистора са заједничком базом	134
12.7.3.	Еквивалентно коло транзистора са заједничким емитором	135

12.7.4.	Решавање транзисторског кола са заједничким емитором помоћу еквивалентне шеме	137
12.7.5.	Еквивалентна шема транзистора са заједничким емитором са хибридним параметрима	138
12.7.6.	Особине појачавачког степена са транзисторима изражене помоћу хибридних параметара	140
12.7.7.	Еквивалентно коло са хибридним – π параметрима	141
12.8.	Класификација појачавача	142
12.9.	Изобличење или дисторзија у појачавачима	143

Тринаеста глава – ОСНОВИ ПОЈАЧАВАЧА RC СПРЕГЕ

13.1.	Основна кола	145
13.2.	Појачање у опсегу средњих учестаности	146
13.3.	Појачање у опсегу ниских учестаности	147
13.4.	Појачање у опсегу високих учестаности	148
13.5.	Карактеристике појачавача	150
13.6.	Вишестепени појачавач	151
13.7.	Израчунавање појачања у децибелима	152

Четрнаеста глава – УНИПОЛАРНИ ТРАНЗИСТОРИ

14.1.	Транзистор са ефектом поља – фет	154
14.2.	Принцип рада транзистора са ефектом поља	154
14.3.	Мос транзистори	158
14.3.1.	Увод	158
14.3.2.	Мос транзистор са индукованим каналом	159
14.3.3.	Мос транзистор са формираним каналом	161
14.3.4.	Руковање са мос транзистором	162
14.4.	Еквивалентна кола транзистора са ефектом поља	162
14.5.	Комплементарни мос транзистори	165
14.6.	Задаци	166

Петнаеста глава – ИНТЕГРИСАНА КОЛА И САВРЕМЕНА ИЗГРАДЊА ТРАНЗИСТОРА

15.1.	Савремена изградња транзистора	167
15.1.1.	Мега техника	167
15.1.2.	Поступак планарне технике	168
15.1.3.	Техника епитаксијалног раста	169
15.2.	Интегрисана или микроелектронска кола	169

Шеснаеста глава – НЕКЕ ВРСТЕ ЕЛЕКТРОНСКИХ ПОЈАЧАВАЧА

16.1.	Појачавачи снаге са трансформаторском спрегом	172
16.2.	Симетрична спрега појачавача	173
16.3.	Појачавачи са резонантним колима	174
16.4.	Појачавачи са директном спрегом или једносмерни појачавачи	175
16.5.	Диференцијални појачавачи	176

Седмнаеста глава – ЕЛЕКТРОНСКИ ОСЦИЛАТОРИ

17.1.	Увод	177
17.2.	Квалитативан опис рада линеарног електронског осцилатора	179
17.3.	Линеарна теорија осцилатора	181
17.4.	Учестаност осциловања електронског осцилатора	184
17.5.	Неке врсте осцилатора	185
17.5.1.	Хартлејев осцилатор	185
17.5.2.	Колпицов осцилатор	186

Осамнаеста глава – МОДУЛАЦИЈА И ДЕМОДУЛАЦИЈА

18.1.	Амплитудна модулација	188
18.2.	Демодулација	192
18.3.	Умножавање и мешање учестаности	194
18.3.1.	Умножавање учестаности	194
18.3.2.	Мешање или претварање учестаности	194

Деветнаеста глава – ПОВРАТНА СПРЕГА

19.1.	Увод	196
19.2.	Основни делови система са повратном спрегом	199
19.3.	Симболични блок-дијаграми система са повратном спрегом	199
19.4.	Једначина повратне спреге	200
19.5.	Негативна повратна спрега	202
19.5.1.	Рад система са јаком негативном повратном спрегом	203
19.5.2.	Побољшање стабилности појачавача	203
19.6.	Проширење опсега учестаности појачавача	204
19.6.1.	Повећање горње граничне учестаности	204
19.6.2.	Снижавање доње граничне учестаности	206
19.7.	Скраћивање временске константе	208
19.7.1.	Пуњење кондензатора у $R-C$ колу	208
19.7.2.	Пуњење суда течносту	210
19.8.	Позитивна повратна спрега	212
19.9.	Објашњење рада електронског осцилатора помоћу позитивне повратне спреге	214
19.10.	Блок-дијаграми и њихова алгебра	216
19.11.	Електронски регулатор или стабилизатор напона	218

Двадесета глава – СЕРВОМЕХАНИЗМИ

20.1.	Сервомеханизми са једносмерном струјом	220
20.2.	Сервомеханизам са наизменичном струјом	222
20.3.	Подела и примена сервомеханизма	222
20.4.	Сервомотори	224

Двадесет прва глава – АНАЛОГНИ ЕЛЕКТРОНСКИ РАЧУНАРИ

21.1.	Аналогни рачунари	224
21.2.	Једноставна кола за диференцијалење	225
21.2.1.	$R-C$ коло	225
21.2.2.	$R-L$ коло	226
21.3.	Једноставна кола за интегралење	227
21.3.1.	$R-C$ коло	227
21.3.2.	$R-L$ коло	227
21.4.	Операциони појачавачи	227
21.4.1.	Општи појмови о операционим појачавачима	227
21.4.2.	Множење са константом	228
21.4.3.	Сабирање	229
21.4.4.	Интегралење	230
21.4.5.	Диференцијалење	232
21.5.	Аналогни електронски рачунари	233
21.6.	Решавање алгебарских једначина	233
21.7.	Решавање диференцијалне једначине	235
21.8.	Неки проблеми рачунара	237
21.8.1.	Размере	237
21.8.2.	Почетни услови	238
21.8.3.	Генератор функција	240
21.8.4.	Потенциометри и опорници	240
21.8.5.	Сервоуређај	241

21.8.6.	Писачи	241
21.9.	Електронски дигитални или цифарски рачунари	242

Двадесет друга глава – КАТОДНА ЦЕВ

22.1.	Катодна цев са електростатичким скретањем електронског млаза	243
22.2.	Луминисцентни застор катодне цеви	247
22.3.	Катодна цев са магнетним скретањем електронског млаза	248
	Литература	250

ДРУГИ ДЕО

Двадесет трећа глава – ОСНОВЕ ТЕРМОЕЛЕКТРИЦИТЕТА

23.1.	Директно претварање енергије	255
23.2.	Топлотне појаве и електрицитет	255
23.3.	Зебеков ефект	256
23.4.	Пелтијеов ефект	257
23.5.	Томсонов ефект	258
23.6.	Зебекова ем. сила	259
23.7.	Термоелектрични закони	261
23.7.1.	Закон међутемпература	261
23.7.2.	Закон слагања ем. сила	261
23.7.3.	Закон међуметала	263
23.8.	Термодинамичке релације	264
23.9.	Зависност Зебекове ем. силе од температуре	266
23.10.	Смернице за избор материјала за термоспрег	271
23.11.	Задаци	272
	Литература	273

ТРЕЋИ ДЕО

Двадесет четврта глава – ОСНОВЕ ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЊА

24.1.	Увод	277
24.2.	Основне и изведене величине	278
24.3.	Основне јединице и њихови стандарди	281
24.4.	Мерни уређаји и њихови делови	283
24.5.	Основни делови електричног мерног уређаја за мерење неелектричних величина	284
24.6.	Методe мерења	284
24.7.	Неки карактеристични појмови у мерењу	286
24.8.	Задаци	288

Двадесет пета глава – МЕРНИ УРЕЂАЈИ НА ПРИЦИПУ НЕПОСРЕДНОГ ОЦЕЊИВАЊА

25.1.	Увод	288
25.2.	Мерни инструменти са покретном завојницом	290
25.3.	Принцип рада инструмента са покретном завојницом	292
25.4.	Амперметри	294
25.5.	Волтметри	295
25.6.	Мерење наизменичних струја и напона инструментима са покретном завојницом	297
25.7.	Омметар	298
25.8.	Једначина кретања покретног система галванометра	299
25.9.	Инструменти са покретним гвожђем	303
25.10.	Електродинамички инструменти	306
25.11.	Мерење снаге	311
25.11.1.	Мерење снаге помоћу волтметра и амперметра	311

	Страна
25.11.2. Мерење снаге помоћу ватметра	311
25.11.3. Симетрично оптерећење везано у звезду	313
25.11.4. Симетрично оптерећење везано у троугао	314
25.11.5. Мерење снаге трофазног система са четири проводника	315
25.12. Индукциони инструменти	316
25.13. Бројило електричне енергије	319
25.13.1. Принцип рада	319
25.13.2. Шеме веза индукционих бројила	323
25.14. Логометар	324
25.15. Електронски волтметри	326
25.15.1. Увод	326
25.15.2. Електронски волтметри са диодом	327
25.15.3. Електронски волтметри са полупроводничком диодом	329
25.15.4. Електронски волтметар типа појачавач – усмерач	329
25.16. Операциони појачавач разлике	330
25.17. Катодни осцилоскоп и његова примена	331
25.17.1. Увод	331
25.17.2. Катодни осцилоскоп као волтметар	333
25.17.3. Мерење времена помоћу катодног осцилоскопа	334
25.17.4. Посматрање облика напона помоћу катодног осцилоскопа	334
25.17.5. Једновремено посматрање двеју периодичних појава и мерење фазног помераја	334
25.17.6. Мерење учестаности помоћу катодног осцилоскопа	335
25.17.7. Кружна и елиптична временска основа	336
25.17.8. Добијање хистерезисне криве помоћу катодног осцилоскопа	337
25.18. Задаци	339

Двадесет шеста глава – МЕРНИ УРЕЂАЈИ НА ПРИНЦИПУ РАВНОТЕЖЕ

26.1. Компензациони или потенциометарски мерни уређаји	341
26.1.1. Принцип рада потенциометра са сталном струјом	342
26.1.2. Потенциометри са самоуравнотежавањем или сервопотенциометри	345
26.2. Електрични мостови за једносмерну струју	346
26.2.1. Витонов мост	346
26.2.2. Томсонов мост	348
26.2.3. Поступак уравнотежавања Томсоновог моста	350
26.3. Мостови за наизменичне струје или мостови за мерење импеданси	352
26.3.1. Општи случај моста	354
26.3.2. Посебни случајеви моста	354
26.3.3. Осетљивост моста са наизменичним струјама	354
26.4. Неке врсте мостова са наизменичним струјама	357
26.4.1. Мерење топлотворне отпорности електролита	357
26.4.2. Мост за мерење капацитивности Сотт	357
26.4.3. Мерење капацитивности помоћу Виновог моста	359
26.4.4. Шерингов мост	360
26.4.5. Мерење коефицијента индукције помоћу моста	360
26.4.6. Винов мост за мерење учестаности	362
26.4.7. Мостови на принципу резонансе	362
26.5. Неуравнотежени Витонов мост	363
26.6. Сложена Т кола	366
26.6.1. Двоструко – Т коло	366
26.6.2. Премошћено – Т коло	367
26.6.3. Неки примери Т кола	368
26.7. Задаци	

Двадесет седма глава – ЕЛЕКТРИЧНО МЕРЕЊЕ НЕЕЛЕКТРИЧНИХ ВЕЛИЧИНА

27.1. Претварачи	370
27.2. Мерење температуре помоћу термоспрега	371
27.2.1. Неке врсте термоспрегова	371

27.2.2.	Мерење температуре у колу са милливолтметром	372
27.2.3.	Мерење температуре са термоспрегом помоћу потенциометра	375
27.2.4.	Мост за компензацију дејства промене температуре референтног споја	376
27.2.5.	Термоспрег са самоодешавањем дејства промене температуре референтног споја	377
27.2.6.	Разни облици, везе и примене термоспрега	378
27.3.	Мерење температуре променом електричне отпорности метала	379
27.3.1.	Утицај температуре на отпорност метала	379
27.3.2.	Платински термометар	381
27.3.3.	Термометри од других метала	383
27.4.	Прецизно мерење отпорности	383
27.5.	Континуално мерење температуре	386
27.5.1.	Мерење температуре неуравнотеженим Витстонским мостом	386
27.5.2.	Мерење температуре логометром	386
27.5.3.	Аутоматско мерење температуре	387
27.6.	Мерење температуре помоћу термистора	387
27.7.	Примена промене отпорности са температуром за нека мерења гасова и течности	388
27.7.1.	Термоанеометар	388
27.7.2.	Мерење термичке проводности гаса	389
27.8.	Мерење истезања и притиска помоћу отпорне мерне траке	389
27.9.	Мерење нивоа диелектричне течности	392
27.10.	Мерење концентрације водоникових јона (pH мерења)	392
27.10.1.	Потенциометарска pH-метри	393
27.10.2.	Електронски pH-метри	394
27.11.	Принцип рада осцилометра	394
27.12.	Задачи	396
	Литература	397
	Преглед појмова и имена	399